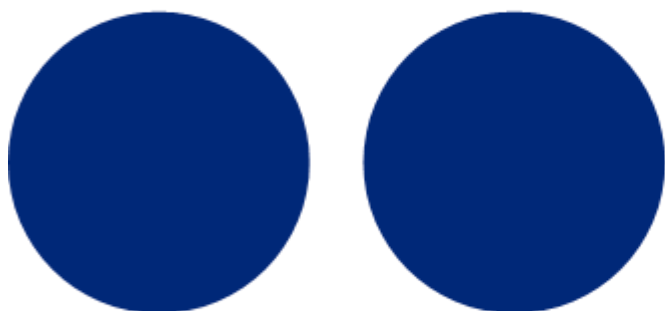
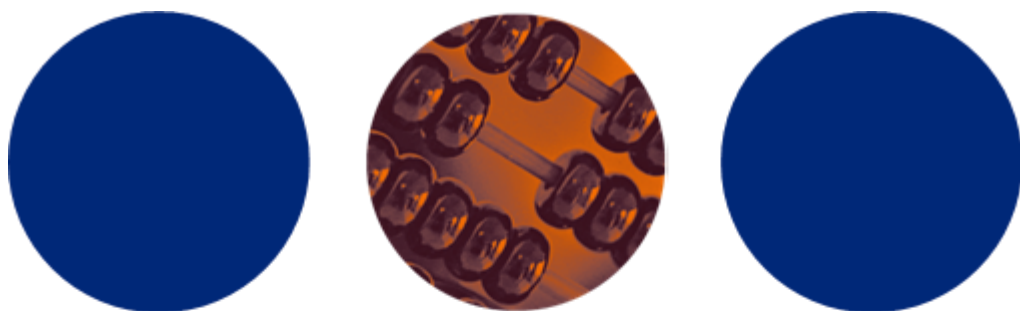

Koopkrachtverandering van ouderen 2016-2017

Berekeningen Prinsjesdag 2016

Nibud, september 2016

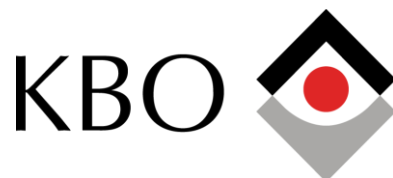

Koopkrachtverandering van ouderen 2016-2017

Berekeningen Prinsjesdag 2016

Nibud, september 2016

In opdracht van de ouderenorganisaties
Unie KBO, PCOB, NVOG, NOOM en KNVG

Inhoud

1	INLEIDING	4
2	KOOPKRACHTPLAATJES	5
2.1	Belangrijkste wijzigingen 2016-2017	5
2.1.1	Algemeen.....	5
2.1.2	Zorgkosten.....	6
2.2	Koopkrachtverandering 2016-2017	7
2.2.1	Alleen AOW	7
2.2.2	Onvolledige AOW.....	8
2.2.3	Aanvullend pensioen tot 10 duizend euro.....	8
2.2.4	Aanvullend pensioen tot 30 duizend euro.....	8
2.2.5	Aanvullend pensioen vanaf 30 duizend euro	8
2.3	Koopkrachtverandering bij eventuele pensioenverlaging	9
2.4	Koopkrachtverandering voor huishoudens met zorgkosten	10
2.4.1	Hervormingen in de zorg	10
2.4.2	Regionale verschillen	10
2.4.3	Volgend jaar weinig veranderingen	10
2.4.4	Koopkrachtveranderingen voor huishoudens met zorgkosten.....	11
2.5	Vergelijking met niet-gepensioneerden	12
3	KOOPKRACHT EN ZORGITGAVEN IN DE AFGELOPEN	
	5 JAAR.....	14
3.1	Koopkrachtveranderingen van de afgelopen jaren.....	15
3.2	Verandering van de zorguitgaven de afgelopen jaren.....	15
3.2.1	Alleenstaande AOW'er	16
3.2.2	Alleenstaande AOW'er met 10.000 euro aanvullend pensioen	17
3.2.3	Paar met AOW	18
3.2.4	Paar met AOW en 10.000 euro aanvullend pensioen	18
3.3	De rol van gemeenten.....	19
3.3.1	Voorbeeld van lokaal beleid	19
3.3.2	Andere voorbeelden.....	23
3.3.3	Verschillen samengevat	25
	BIJLAGE 1 SPECIFICATIE ZORGVRAAG.....	26
	BIJLAGE 2 UITGEBREID OVERZICHT KOOPKRACHT 2016-2017.....	27

1 Inleiding

Het Nibud heeft in opdracht van de ouderenorganisaties Unie KBO, PCOB, NVOG, NOOM en KNVG, net als in voorgaande jaren ook dit jaar de veranderingen in de koopkracht van ouderen berekend. Het Nibud heeft dit voor het eerst gedaan in 2001 voor de Unie KBO.

Zoals gebruikelijk worden de zogenaamde koopkrachtplaatjes weergegeven als veranderingen in de inkomsten en uitgaven van jaar op jaar; in dit geval 2017 ten opzichte van 2016. De koopkrachtmutatie per huishouden wordt weergegeven als een totaalbedrag per maand en als een percentage van het netto besteedbaar inkomen.

De koopkrachtmutatie laat de verandering van de inkomsten en uitgaven zien van jaar op jaar. Bij dit zogenaamde koopkrachtplaatje verandert er niets behalve de gemiddelde verwachte verandering van het inkomen, het bruto-nettotraject en de verwachte inflatie. Daarom hebben we het hierbij over statische koopkrachtmutaties. De voorbeeldhuishoudens zijn zodanig gekozen dat deze herkenbaar zijn voor wat betreft samenstelling en inkomen.

Voor wat betreft de verwachte gemiddelde stijging van de uitkeringen, pensioenen en prijzen wordt aangesloten bij de verwachting van het CPB.

2 Koopkrachtplaatjes

In tabel 1 staan de koopkrachtveranderingen weergegeven voor verschillende voorbeeldhuishoudens. Het bedrag achter de AOW, duidt het bruto aanvullend pensioen per jaar aan. De AOW-uitkering bedraagt ongeveer 14.700 euro bruto per jaar voor een alleenstaande en 20.300 euro voor een echtpaar in 2017. Dit is inclusief vakantiegeld.

2.1 Belangrijkste wijzigingen 2016-2017

Hieronder worden de belangrijkste beleidswijzigingen voor 2017 besproken die van invloed zijn op de koopkracht.

2.1.1 Algemeen

Positief:

- De lonen stijgen met gemiddeld 1,6 en de AOW-uitkeringen met 1,1%. Dit terwijl de prijzen gemiddeld beperkter stijgen met 0,6%.
- De ouderenkorting stijgt structureel met 105 euro per jaar voor inkomens tot 36.000 euro.
- De huurtoeslag stijgt met 10 tot 15 euro per maand.
Dit komt door een verlaging van de basishuur met 8 tot 10 euro per maand. De basishuur is het deel van de huur dat iemand geacht wordt zelf te kunnen betalen. Daarnaast wordt de kortingsgrens verhoogd met ruim 6 euro per maand. Dit is de huur waarover volledige huurtoeslag wordt berekend.
- Een verhoging van de maximale arbeidskorting met 10 euro per maand. De inkomensafhankelijke afbouw van de arbeidskorting gaat omlaag van 4% naar 3,6%.
- Voor gezinnen met kinderen geldt:
 - De kinderopvangtoeslag wordt verhoogd.
 - Het maximale bedrag aan kindgebonden budget voor het eerste kind gaat met ruim 8 euro per maand omhoog. Voor het tweede kind wordt het maximale extra bedrag met bijna 6 euro per maand verhoogd.

Negatief:

- De aanvullende pensioenen voor gepensioneerden worden niet verhoogd.
- Het tarief in de tweede en de derde schijf gaat 0,4%-punt omhoog.
- Niet-werkende partners krijgen weer een stukje minder algemene heffingskorting uitbetaald (afbouw in 15 jaar).
- De afbouw van de dubbele algemene heffingskorting in het referentie minimumloon wordt weer doorgezet. Dit betekent een lagere (bijstands)uitkering. Deze afbouw geldt niet voor de bepaling van de hoogte van de AOW. Daardoor neemt het verschil tussen de bijstandsnorm en de AOW-uitkering toe.
- De hypotheekrenteaftrek in de hoogste belastingschijf daalt jaarlijks met 0,5%-punt en is in 2017 maximaal 50%. Ter compensatie gaat de bovengrens van de derde belastingschijf extra omhoog.

2.1.2 Zorgkosten

Ten aanzien van de zorgvraag zoals we die gespecificeerd hebben, verwachten we in 2017 de volgende wijzigingen:

Positief:

- De inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet, die wordt ingehouden op het inkomen van ouderen, daalt van 5,5% naar 5,4%.
- De zorgtoeslag gaat iets omhoog voor de laagste inkomens.

Negatief:

- De nominale premie voor de zorgverzekering gaat gemiddeld 3,5 euro per maand per persoon omhoog. Verschillende verzekeraars hebben in de media aangegeven dat het kabinet te optimistisch is over de beperkte stijging van de zorgpremie. Zij verwachten dat deze in de praktijk hoger zal uitvallen.
- De zorgtoeslag wordt voor inkomens boven het drempelinkomen (circa 20.000 euro per jaar) sneller afgebouwd.
- De huishoudelijke hulp toelage (HHT) die het Rijk in 2015 en 2016 beschikbaar stelde om gemeenten in de gelegenheid te stellen om de eigen bijdrage Wmo 2015 te verlagen voor huishoudelijke hulp komt ten einde. Dat kan betekenen dat mensen in bepaalde gemeenten een hogere eigen bijdrage moeten gaan betalen voor huishoudelijke hulp. Een aantal gemeenten heeft al aangegeven de HHT te continueren.
- Er komt een eigen bijdrage van 10% voor het repareren van gebitprothesen tot een maximum van 45 euro.

Neutraal:

- Het verplichte eigen risico blijft gelijk.
- De eigen bijdrage Wmo wordt alleen geïndexeerd.
- Er zijn geen grote wijzigingen zijn in de aftrek specifieke zorgkosten.

- Kortdurend verblijf in een zorginstelling blijft deel uitmaken van de basis zorgverzekering.
- Het pakket aan zorg dat vanuit de basisverzekering wordt vergoed is vergelijkbaar.

2.2 Koopkrachtverandering 2016-2017

In tabel 1 staan de koopkrachtveranderingen voor volgend jaar ten opzichte van dit jaar. Zowel in percentages als in een bedrag per maand. Uit de tabel valt af te lezen dat een alleenstaande met alleen een AOW-uitkering er volgend jaar 1,1% op vooruitgaat, oftewel 17 euro per maand. Bij ouderen met een aanvullend pensioen (alleenstaanden vanaf 20.000 euro en voor echtparen van 30.000 euro) kantelt het beeld. Zij gaan er tot 0,9% op achteruit, oftewel 42 euro per maand.

Tabel 1: Koopkrachtverandering 2016-2017, voor huishoudens zonder zorgkosten

huishouden	koopkrachtmutatie (%)	euro's per maand
Alleenstaande oudere, AOW + 0	1,1%	€ 17
Alleenstaande oudere, AOW + 1500	1,5%	€ 23
Alleenstaande oudere, AOW + 2500	1,4%	€ 23
Alleenstaande oudere, AOW + 5000	1,4%	€ 24
Alleenstaande oudere, AOW + 10000	0,6%	€ 10
Alleenstaande oudere, AOW + 15000	0,2%	€ 4
Alleenstaande oudere, AOW + 20000	0,0%	€ 1
Alleenstaande oudere, AOW + 30000	-0,5%	€ -13
Alleenstaande oudere, AOW + 40000	-0,7%	€ -22
Alleenstaande oudere, AOW + 50000	-0,7%	€ -27
Alleenstaande oudere, AOW + 60000	-0,8%	€ -31
Alleenstaande oudere, AOW + 75000	-0,9%	€ -42
Ouder echtpaar, AOW + 0 en AOW + 0	1,0%	€ 20
Ouder echtpaar, AOW + 2500 en AOW + 0	0,9%	€ 20
Ouder echtpaar, AOW + 5000 en AOW + 0	1,2%	€ 26
Ouder echtpaar, AOW + 10000 en AOW + 0	0,9%	€ 21
Ouder echtpaar, AOW + 20000 en AOW + 0	0,1%	€ 3
Ouder echtpaar, AOW + 30000 en AOW + 0	-0,3%	€ -11
Ouder echtpaar, AOW + 40000 en AOW + 0	-0,4%	€ -16
Ouder echtpaar, AOW + 50000 en AOW + 0	-0,6%	€ -25
Ouder echtpaar, AOW + 60000 en AOW + 0	-0,6%	€ -29
Ouder echtpaar, AOW + 75000 en AOW + 0	-0,7%	€ -38
Ouder echtpaar, AOW + 20000 en AOW + 5000	0,3%	€ 9
Ouder echtpaar, AOW + 30000 en AOW + 7500	-0,1%	€ -6
Ouder echtpaar, AOW + 40000 en AOW + 10000	-0,3%	€ -11
Ouder echtpaar, AOW + 50000 en AOW + 12500	-0,4%	€ -22
Ouder echtpaar, AOW + 75000 en AOW + 18750	-0,6%	€ -39

2.2.1 Alleen AOW

Ouderen met alleen een AOW-uitkering gaan er 1,1% op vooruit (paren 1,0%). Dit komt onder andere door de hogere ouderenkorting en de hogere huur- en zorgtoeslag. De ouderenkorting gaat volgend jaar 105 euro omhoog. Dit hogere bedrag kan echter niet volledig verzilverd worden door ouderen met alleen een AOW-uitkering.

Huurtoeslag

De koopkrachtstijging van de laagste inkomens is voor een groot deel te danken aan een stijging van de huurtoeslag. Zonder huur(toeslag) valt de koopkrachtverandering voor alleenstaanden 0,6 tot 0,7%-punt lager uit (0,5%-punt voor paren).

2.2.2 Onvolledige AOW

De koopkracht voor ouderen met een AIO-aanvulling ziet er volgend jaar niet anders uit dan voor ouderen met een volledige AOW-uitkering. De koopkracht stijgt met 1%.

Sinds vorig jaar wordt er bij de uitkering van de AIO-aanvulling rekening gehouden met eventuele kostendelers. Als er andere meerderjarige personen in het huishouden zijn, dan wordt de AIO-uitkering verlaagd met behulp van de volgende formule:

$$(40\% + \text{aantal kostendelers} \times 30\%) \text{ gedeeld door het aantal kostendelers} \times \text{normbedrag}$$

In het geval van een alleenstaande oudere die inwoont bij een familielid met partner en die erg weinig AOW heeft opgebouwd en recht heeft op een AIO-aanvulling van 800 euro per maand, wordt de AIO-aanvulling als volgt vastgesteld:

$$(40\% + 3 \times 30\%) / 3 \times 800 = 346,67$$

De kostendelersnorm is niet nieuw en er zijn daarom geen statische koopkrachteffecten voor volgend jaar.

2.2.3 Aanvullend pensioen tot 10 duizend euro

Bij een aanvullend pensioen tot 10.000 euro is de koopkrachtstijging iets positiever dan met alleen een AOW-uitkering. Dit komt doordat de hogere ouderenkorting bij een iets hoger inkomen wel volledig verzilverd kan worden.

Ook hierbij geldt dat de huurtoeslag een belangrijke rol speelt. Zonder huurtoeslag valt de koopkrachtstijging ongeveer 0,5% lager uit.

2.2.4 Aanvullend pensioen tot 30 duizend euro

Bij een aanvullend pensioen tussen de 10.000 en 30.000 euro is de koopkrachtstijging beperkt. Bij een aanvullend pensioen van 10.000 euro neemt de koopkracht met 0,6% toe; bij 20.000 euro neemt de koopkracht in 2017 niet toe, maar ook niet af. Deze groep profiteert niet van de stijgende huurtoeslag, omdat men hier niet voor in aanmerking komt. Vanaf een aanvullend pensioen van 15.000 euro is er geen recht meer op de (gestegen) zorgtoeslag. De huishoudens met een aanvullend pensioen tot 30.000 euro komen men nog wel in aanmerking voor de hogere ouderenkorting.

2.2.5 Aanvullend pensioen vanaf 30 duizend euro

Bij een aanvullend pensioen van 30.000 euro en meer daalt de koopkracht juist. Voor de meeste huishoudens gaat het om een koopkrachtdaling tussen de 0,3% voor een

paar met een aanvullend pensioen van 30.000 euro en de 0,9% voor een alleenstaande met een aanvullend pensioen van 75.000 euro. Hoe hoger het aanvullende pensioen, hoe sterker de koopkrachtdaling.

Bij een aanvullend pensioen vanaf 30.000 euro profiteert men niet van de verhoging van de ouderenkorting, de zorgtoeslag en de huurtoeslag. Daarnaast wordt het effect van het gelijkblijvende aanvullende pensioen voor deze huishoudens groter. De stijging van de prijzen is met 0,6% dan wel beperkt, maar de aanvullende pensioenen stijgen niet. De stijging van de AOW-uitkering met 1,1% kan de prijsstijging niet opvangen naarmate het aanvullende pensioen een steeds groter deel van het totale inkomen inneemt.

Voor oudere paren van wie beiden een aanvullend pensioen hebben, is de koopkrachtdaling iets kleiner dan voor oudere paren met hetzelfde aanvullende pensioen van één persoon. Met twee aanvullende pensioenen profiteert men meer van het iets verlaagde percentage van de inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet.

2.3 Koopkrachtverandering bij eventuele pensioenverlaging

In de berekeningen wordt uitgegaan van de verwachtingen over de gemiddelde ontwikkeling van het aanvullend pensioen. Die is gemiddeld 0%. Dat wil zeggen dat de pensioenen gemiddeld genomen niet meestijgen met de verwachte gemiddelde prijsstijgingen (inflatie).

Er zijn ook pensioenfondsen waarvan de verwachting is dat zij de pensioenen van hun deelnemers verlagen ('korten'). Met welk percentage de aanvullende pensioenen moeten worden verlaagd, zal per pensioenfonds gaan verschillen. Dit hangt af van de financiële situatie (m.n. de dekkingsgraad) van een pensioenfonds. Het gaat bijvoorbeeld om een verlaging van 1% per jaar.

Voorbeeld

Stel dat het pensioenfonds een verlaging van 1% heeft aangekondigd. Het totale inkomen daalt dan niet met 1%. De verlaging telt alleen voor het aanvullend pensioen. Een alleenstaande met een AOW-uitkering en een aanvullend pensioen van 5.000 euro per jaar krijgt elke maand 1.144,72 euro bruto AOW pensioen en 416,67 euro aanvullend pensioen. De korting bedraagt dan 4,16 euro, oftewel 0,3%.

In onderstaande tabel is de koopkrachtverandering voor 2017 weergegeven, rekening houdend met een eventuele pensioenverlaging van 1% in plaats van gemiddeld 0%.

Tabel 2: Koopkracht 2016-2017 bij een pensioenverlaging van 1% in 2017

	Koopkrachtmutatie (%)	Euro's per maand (€)
Alleenstaande, AOW + 10.000	0,3	5
Alleenstaande, AOW + 30.000	-1,0	- 26
Paar, AOW + 10.000	0,4	8
Paar, AOW + 30.000	-0,7	- 24

De koopkrachtverandering is negatiever wanneer er een pensioenverlaging wordt doorgevoerd. Voor degenen met 10.000 euro aanvullend pensioen is de koopkrachtstijging 0,2% tot 0,3%-punt lager, dan wanneer er niet wordt gekort.

Bij een aanvullend pensioen van 30.000 euro is de koopkrachtdaling sterker omdat het pensioen een groter deel van het inkomen uitmaakt; de koopkrachtdaling is dan 0,4% tot 0,5%-punt groter.

Bij een pensioenverlaging daalt overigens het pensioen voor alle deelnemers. Dus ook voor deelnemers die nog niet met pensioen zijn. Het al opgebouwde pensioen gaat dan omlaag.

2.4 Koopkrachtverandering voor huishoudens met zorgkosten

In de koopkrachtplaatjes uit de vorige paragrafen is geen rekening gehouden met zorgkosten. Veel ouderen hebben wel te maken met zorgkosten en het is daarom van belang om daar ook naar te kijken.

2.4.1 Hervormingen in de zorg

De afgelopen jaren zijn er veel veranderingen doorgevoerd op het gebied van de zorg. De hervorming is gepaard gegaan met een decentralisatie waarbij veel taken van de Rijksoverheid zijn overgegaan naar gemeenten en zorgverzekeraars.

2.4.2 Regionale verschillen

Gemeenten hebben de zorg verschillend ingericht. In veel gemeenten zijn bepaalde vormen van zorg, zoals huishoudelijke hulp, ondergebracht in de Wmo. In andere gemeenten valt deze vorm van zorg onder een algemene voorziening en moet dit door mensen zelf worden ingekocht. In sommige gemeenten met een algemene voorziening is weer een korting mogelijk op de tarieven voor huishoudens met een laag inkomen.

2.4.3 Volgend jaar weinig veranderingen

Op landelijk niveau verandert er in 2017 weinig op het gebied van zorgkosten. In paragraaf 2.1.2 is aangegeven wat de verwachte veranderingen zijn. Zowel op het gebied van de nominale premie van de zorgverzekering, als het verplichte eigen risico, de inkomensafhankelijke bijdrage Zvw en de belastingaftrek van specifieke zorgkosten, zijn de veranderingen beperkt.

Ook op lokaal niveau zijn er geen grote veranderingen. Veel gemeenten hebben de afgelopen jaren gekozen voor een bepaald beleid. Instrumenten die gemeenten hanteren zijn collectieve aanvullende zorgverzekeringen, de eigen bijdrage voor de Wmo, forfaitaire inkomensondersteuning voor chronisch zieken en gehandicapten en eigen bijdragen en tegemoetkomingen voor zorgkosten. De tarieven voor deze instrumenten kunnen volgend jaar wijzigen. Deze wijzigingen zullen echter zeer divers zijn. Het is moeilijk om daar een gemiddeld beeld van te geven.

Een wijziging die mogelijk wel effect heeft is het vervallen de huishoudelijke hulp toelage (HHT). De HHT is een bijdrage van het Rijk aan gemeenten die de financiële gevolgen van de decentralisatie van de zorg moest verzachten. De HHT wordt elk jaar lager en wordt dit jaar voor het laatst uitgekeerd. Dit kan er mogelijk voor zorgen dat eigen bijdragen volgend jaar hoger uitvallen. Gemeenten kunnen er ook voor kiezen om de bijdragen niet te verhogen.

In de berekeningen van de koopkrachtveranderingen voor huishoudens met zorgkosten (zie paragraaf 2.4.4) is dit aspect niet meegenomen. Dit komt aan bod in paragraaf 3.2, waarin naar de rol van gemeenten wordt gekeken m.b.t. zorgkosten.

2.4.4 Koopkrachtveranderingen voor huishoudens met zorgkosten

In tabel 3 staan de koopkrachtveranderingen weergegeven voor verschillende voorbeeldhuishoudens met zorgkosten.

Bij de berekeningen zijn we ervan uitgegaan dat er bij degene met een zorgvraag sprake is van:

- volledig gebruik van het verplichte eigen risico van de zorgverzekering. (in plaats van een gemiddeld gebruik van het eigen risico);
- fiscale aftrek van specifieke zorgkosten van 500 euro;
- de maximale inkomensafhankelijke periodebijdrage van de Wmo¹.

Een uitgebreide beschrijving van de specificatie van de zorgvraag is beschreven in bijlage 1.

De koopkrachtveranderingen voor volgend jaar voor huishoudens met zorgkosten verschillen nauwelijks van huishoudens zonder zorgkosten. Dat komt door de beperkte wijzigingen in landelijk beleid zoals beschreven in de vorige paragraaf.

¹ We houden geen rekening met extra vermogen dat van invloed kan zijn op de hoogte van de eigen bijdrage.

Tabel 3: Koopkrachtverandering 2016-2017, voor huishoudens met zorgkosten

huishouden	koopkrachtmutatie (%)	euro's per maand
Alleenstaande oudere, AOW + 0	1,1%	€ 16
Alleenstaande oudere, AOW + 1500	1,5%	€ 23
Alleenstaande oudere, AOW + 2500	1,4%	€ 23
Alleenstaande oudere, AOW + 5000	1,4%	€ 24
Alleenstaande oudere, AOW + 10000	0,6%	€ 10
Alleenstaande oudere, AOW + 15000	0,2%	€ 4
Alleenstaande oudere, AOW + 20000	0,0%	€ 1
Alleenstaande oudere, AOW + 30000	-0,5%	€ -13
Alleenstaande oudere, AOW + 40000	-0,7%	€ -22
Alleenstaande oudere, AOW + 50000	-0,7%	€ -27
Alleenstaande oudere, AOW + 60000	-0,8%	€ -31
Alleenstaande oudere, AOW + 75000	-0,9%	€ -42
Ouder echtpaar, AOW + 0 en AOW + 0	0,9%	€ 18
Ouder echtpaar, AOW + 2500 en AOW + 0	0,9%	€ 19
Ouder echtpaar, AOW + 5000 en AOW + 0	1,1%	€ 26
Ouder echtpaar, AOW + 10000 en AOW + 0	1,0%	€ 25
Ouder echtpaar, AOW + 20000 en AOW + 0	0,1%	€ 3
Ouder echtpaar, AOW + 30000 en AOW + 0	-0,3%	€ -11
Ouder echtpaar, AOW + 40000 en AOW + 0	-0,4%	€ -15
Ouder echtpaar, AOW + 50000 en AOW + 0	-0,6%	€ -25
Ouder echtpaar, AOW + 60000 en AOW + 0	-0,6%	€ -29
Ouder echtpaar, AOW + 75000 en AOW + 0	-0,7%	€ -38
Ouder echtpaar, AOW + 20000 en AOW + 5000	0,3%	€ 9
Ouder echtpaar, AOW + 30000 en AOW + 7500	-0,1%	€ -6
Ouder echtpaar, AOW + 40000 en AOW + 10000	-0,3%	€ -11
Ouder echtpaar, AOW + 50000 en AOW + 12500	-0,4%	€ -22
Ouder echtpaar, AOW + 75000 en AOW + 18750	-0,6%	€ -39

De verantwoordelijkheid voor de zorg ligt inmiddels voor een groot deel bij gemeenten. Daarbij hebben we vooral de afgelopen jaren veel veranderingen gezien. In het volgende hoofdstuk wordt daar dieper op ingegaan.

2.5 Vergelijking met niet-gepensioneerden

In tabel 4 staat de koopkrachtmutatie van huishoudens onder de pensioengerechtigde leeftijd weergegeven. De tabel laat zien dat bijstandsgerechtigden er 0,7% tot 1,0% op vooruitgaan. Zij gaan er iets minder op vooruit dan AOW-gerechtigden met een klein aanvullend pensioen.

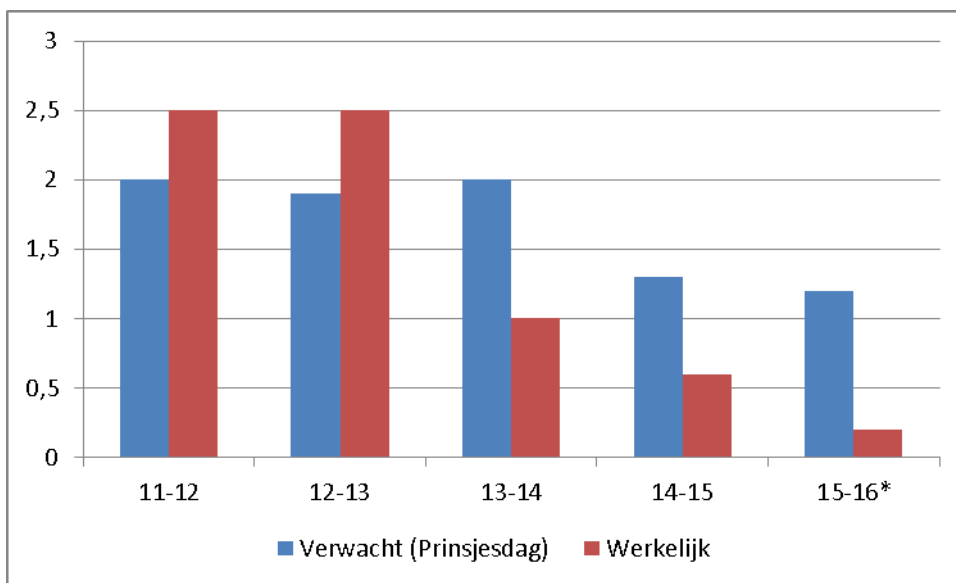
Tabel 4: Koopkrachtverandering 2016-2017 onder de AOW-gerechtigde leeftijd

	Koopkrachtmutatie	Euro's per maand
Alleenstaande jonger dan AOW-leeftijd met bijstandsuitkering	1,0%	€ 13
Echtpaar jonger dan AOW-leeftijd met bijstandsuitkering	0,7%	€ 13
Jan Modaal, paar zonder kinderen jonger dan AOW-leeftijd; alleenverdiener € 36.500	0,3%	€ 8
Echtpaar zonder kinderen jonger dan AOW-leeftijd; tweeverdiener € 36.500 & € 18.250	0,8%	€ 32

Een paar zonder kinderen, waarvan alleen één van beide partners werkt, gaat er beperkt op vooruit (0,3%). Een paar dat anderhalf keer modaal verdient gaat er 0,8% op vooruit. Paren boven de AOW-gerechtigde leeftijd die beiden een aanvullend pensioen hebben, gaan er bij een vergelijkbaar inkomen juist op achteruit (zie paragraaf 2.2). Dit komt doordat in 2017 de arbeidskorting voor werkenden toeneemt, terwijl de ouderenkorting voor de hogere inkomens gelijk blijft.

3 Koopkracht en zorguitgaven in de afgelopen 5 jaar

De afgelopen jaren heeft het Nibud telkens rond Prinsjesdag koopkrachtplaatjes voor de ouderenbonden berekend. Hierbij ging het telkens om voorspellingen. Meestal is de uiteindelijke gemiddelde prijsstijging anders dan verwacht. Zie figuur 1 met de verwachte gemiddelde prijsstijgingen zoals die werden ingeschat door het CPB op Prinsjesdag en de uiteindelijke gemiddelde prijsstijgingen zoals achteraf waargenomen door het CBS.

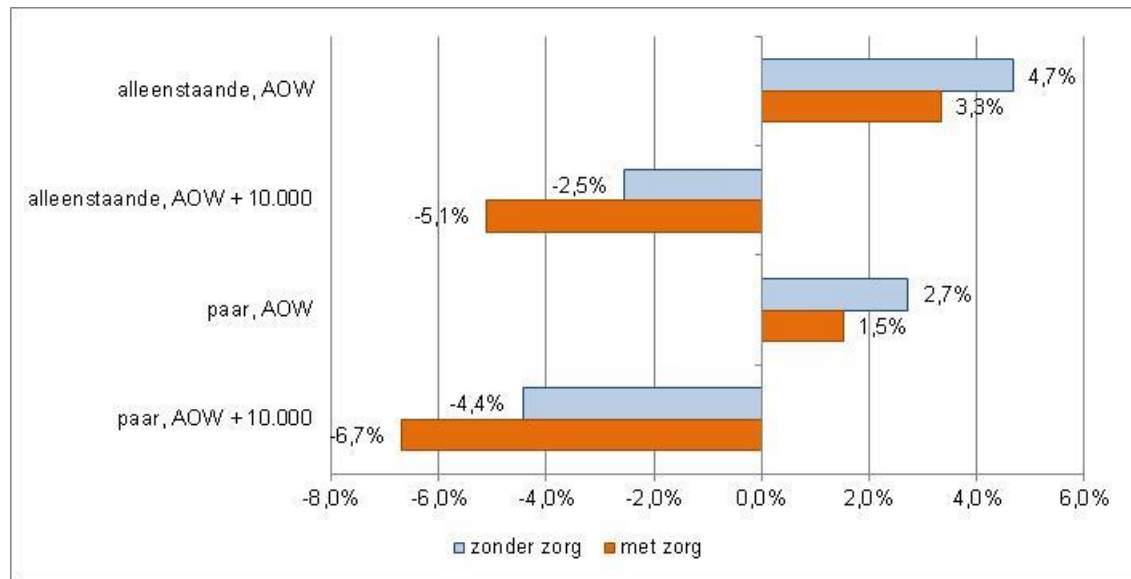

Figuur 1: Verwachte en werkelijke gemiddelde prijsstijging 2011-2017, percentage (%)

* voorlopig

3.1 Koopkrachtveranderingen van de afgelopen jaren

Figuur 2 geeft weer hoe de statische koopkrachtverandering over de periode 2011-2017 eruit ziet als rekening wordt gehouden met de bijgestelde gemiddelde prijsstijgingen van de afgelopen jaren.

Figuur 2: Koopkrachtverandering 2011-2017

Als gekeken wordt naar de koopkrachtverandering over de periode 2011-2017, dan valt het volgende op:

- Een alleenstaande met alleen een AOW-uitkering gaat er volgend jaar 4,7% op vooruit ten opzichte van 2011. Met zorgkosten is de vooruitgang 3,3%.
- Een paar met alleen een AOW-uitkering gaat er volgend jaar 2,7% op vooruit ten opzichte van 2011. Met zorgkosten is de koopkrachtstijging 1,5%.
- Een alleenstaande met 10.000 euro aanvullend pensioen gaat er 2,5% op achteruit ten opzichte van 2011. Met zorgkosten is de daling 5,1%. Dit komt vooral doordat het aanvullend pensioen niet is gestegen. Een andere oorzaak is het hogere eigen risico en de eigen bijdrage Wmo.
- Een paar met 10.000 euro aanvullend pensioen gaat er 4,4% op achteruit ten opzichte van 2011. Met zorgkosten is de daling 6,7%.

3.2 Verandering van de zorguitgaven de afgelopen jaren

In de koopkrachtveranderingen van de afgelopen jaren is rekening gehouden met de ontwikkeling van de zorguitgaven. Hieronder staan die zorguitgaven weergegeven voor de jaren 2011 en 2016. In tabel 5 tot en met 8 is nog slechts beperkt rekening gehouden met de rol van gemeenten. Dit volgt in paragraaf 3.3.

3.2.1 Alleenstaande AOW'er

Tabel 5: Zorgkosten in 2011 en 2016, alleenstaande AOW, bedragen in euro's per jaar

	2011	2016	Vershil
<u>Zorgkosten</u>			
Gemiddelde premie basis zorgverzekering	1.228	1.279	51
Gemiddelde premie aanvullende zorgverzekering	324	372	48
Verplicht eigen risico	170	385	215
Eigen betalingen zorgkosten	500	500	0
Eigen bijdrage Wmo	154	252	98
Eigen betalingen algemene voorzieningen	0	585	585
Totaal zorgkosten	2.376	3.373	997
<u>Vergoedingen</u>			
Algemene tegemoetkoming Wtcg	154	0	-154
Compensatie Eigen Risico (CER)	56	0	-56
Zorgtoeslag	835	998	163
Belastingaftrek specifieke zorgkosten	127	154	27
Totaal vergoedingen	1.172	1.152	-20
Totale zorgkosten min vergoedingen	1.204	2.221	1.017

De zorgkosten zijn in 2016 ten opzichte van 2011 gestegen. Dit komt door een stijging van de gemiddelde premies voor de (aanvullende) zorgverzekering, het verplichte eigen risico en de eigen bijdrage Wmo. Deze laatste is vooral gestegen, als gevolg van het vervallen van de Wtcg-korting van 33 procent. Ten slotte veronderstellen we dat de eigen betalingen voor algemene voorzieningen zijn gestegen. Dit zijn uitgaven die voorheen vooral uit de Wmo werden vergoed, maar die inmiddels onder de verantwoordelijkheid van gemeenten vallen. In de volgende paragraaf gaan we hier dieper op in. Voor de eigen betalingen hebben we voor het gemak gerekend met zorg (bijvoorbeeld hulp bij het huishouden) uit een algemene voorziening tegen een uurtarief van 7,50 euro. Bij dit uurtarief is rekening gehouden dat er een compensatie is via de huishoudelijke hulp toelage (HHT) voor huishoudens met een laag inkomen. In totaal zijn de zorgkosten met 997 euro gestegen.

De vergoedingen zijn de afgelopen 5 jaar gedaald. De Wtcg en de CER zijn afgeschaft. Daar tegenover staat een hogere zorgtoeslag en hogere aftrek van specifieke zorgkosten. Het aantal zorgkosten dat voor aftrek in aanmerking komt is de afgelopen jaren beperkt, maar in de berekening zijn we uitgegaan van hetzelfde bedrag van 500 euro aan specifieke zorgkosten. De netto belastingaftrek is gestegen. Dat komt vooral door het hogere belastingtarief in 2016.

In totaal zijn de vergoedingen met 20 euro gedaald. Daarmee komt de totale kostenstijging aan zorguitgaven uit op 1.017 euro.

3.2.2 Alleenstaande AOW'er met 10.000 euro aanvullend pensioen

Tabel 6: Zorgkosten in 2011 en 2016, alleenstaande AOW + €10.000, bedragen in euro's per jaar

	2011	2016	Vershil
<u>Zorgkosten</u>			
Gemiddelde premie basis zorgverzekering	1.228	1.279	51
Gemiddelde premie aanvullende zorgverzekering	324	372	48
Verplicht eigen risico	170	385	215
Eigen betalingen zorgkosten	500	500	0
Eigen bijdrage Wmo	855	1.294	439
Eigen betalingen algemene voorzieningen	0	1.170	1.170
Totaal zorgkosten	3.077	5.000	1.923
<u>Vergoedingen</u>			
Algemene tegemoetkoming Wtcg	154	0	-154
Compensatie Eigen Risico (CER)	56	0	-56
Zorgtoeslag	651	353	-298
Belastingaftrek specifieke zorgkosten	163	148	-15
Totaal vergoedingen	1.024	501	-523
Totale zorgkosten min vergoedingen	2.053	4.499	2.446

Bij een alleenstaande AOW-gerechtigde met een aanvullend pensioen van 10.000 euro per jaar, is het verschil in zorgkosten tussen 2011 en 2016 1.923 euro.

Dat is bijna twee keer zo hoog als bij een AOW-gerechtigde zonder aanvullend pensioen. Dit komt doordat we veronderstellen dat men bij dit inkomen niet meer in aanmerking komt voor de compensatie via de huishoudelijke hulp toelage (HHT). Men moet het volledige uurtarief voor de zorg (bijvoorbeeld de huishoudelijke hulp) zelf betalen. In 2011 viel dit nog onder de Wmo. Daarom waren er toen geen kosten voor. Nu veronderstellen we dat men 2 uur hulp ontvangt, tegen een tarief van 15 euro per uur. Dit moet men zelf betalen.

Ook de vergoedingen zijn bij dit inkomen lager. De zorgtoeslag wordt in 2016 veel sneller afgebouwd dan in 2011, waardoor er een groot verschil is tussen 2011 en 2016 in de zorgtoeslag. Ook is de belastingaftrek van specifieke zorgkosten lager in 2016 dan in 2011. Dit komt omdat het tarief in de tweede belastingschijf in 2016 lager is dan in 2011.

Uiteindelijk is de totale vergoeding in 2016 523 euro lager dan in 2011. De totale eigen betalingen aan zorgkosten komen daarmee voor een alleenstaande AOW-gerechtigde met 10.000 euro aanvullend pensioen 2.446 euro hoger uit in 2016 dan in 2011.

3.2.3 Paar met AOW

Bij het paar gaan we ervan uit dat één van beide partners te maken heeft met een zorgvraag. De andere partner heeft wel een uitgebreide zorgverzekering en maakt het gehele verplichte eigen risico in een jaar op.

Bij een paar met alleen AOW is het verschil tussen 2011 en 2016 in de totale netto zorgkosten bijna anderhalf keer zo hoog als bij een alleenstaande bij hetzelfde inkomen. Bij sommige regelingen maakt het voor de berekening van de hoogte uit of het gaat om een één- of tweepersoonshuishoudens, bijvoorbeeld voor de eigen bijdrage Wmo, de zorgtoeslag en de belastingaftrek specifieke zorgkosten.

Tabel 7: Zorgkosten in 2011 en 2016, paar AOW, bedragen in euro's per jaar

	2011	2016	Vershil
<u>Zorgkosten</u>			
Gemiddelde premie basis zorgverzekering	2.456	2.558	102
Gemiddelde premie aanvullende zorgverzekering	648	744	96
Verplicht eigen risico	340	770	430
Eigen betalingen zorgkosten	500	500	0
Eigen bijdrage Wmo	220	361	141
Eigen betalingen algemene voorzieningen	0	585	585
Totaal zorgkosten	4.164	5.518	1.354
<u>Vergoedingen</u>			
Algemene tegemoetkoming Wtcg	154	0	-154
Compensatie Eigen Risico (CER)	112	0	-112
Zorgtoeslag	1.752	1.858	106
Belastingaftrek specifieke zorgkosten	114	144	30
Totaal vergoedingen	2.132	2.002	-130
Totale zorgkosten min vergoedingen	2.032	3.516	1.484

3.2.4 Paar met AOW en 10.000 euro aanvullend pensioen

Bij een paar met AOW en een aanvullend pensioen van 10.000 euro heeft men 2.221 euro meer zorgkosten in 2016 dan in 2011. Tegelijkertijd zijn de vergoedingen in 2016 lager dan in 2011; 1.218 euro. Dit heeft men name te maken met een lagere zorgtoeslag in 2016 ten opzichte van 2011, zoals ook bij de alleenstaande met een vergelijkbaar inkomen te zien was. In totaal zijn de eigen betalingen aan zorgkosten tussen 2011 en 2016 met 3.439 euro toegenomen.

Tabel 8: Zorgkosten in 2011 en 2016, paar AOW + €10.000, bedragen in euro's per jaar

	2011	2016	Vershil
<u>Zorgkosten</u>			
Gemiddelde premie basis zorgverzekering	2.456	2.558	102
Gemiddelde premie aanvullende zorgverzekering	648	744	96
Verplicht eigen risico	340	770	430
Eigen betalingen zorgkosten	500	500	0
Eigen bijdrage Wmo	814	1.237	423
Eigen betalingen algemene voorzieningen	0	1.170	1.170
Totaal zorgkosten	4.758	6.979	2.221
<u>Vergoedingen</u>			
Algemene tegemoetkoming Wtcg	308	0	-308
Compensatie Eigen Risico (CER)	112	0	-112
Zorgtoeslag	1.300	515	-785
Belastingaftrek specifieke zorgkosten	141	128	-13
Totaal vergoedingen	1.861	643	-1.218
Totale zorgkosten min vergoedingen	2.897	6.336	3.439

3.3 De rol van gemeenten

Gemeenten kunnen op verschillende manieren tegemoetkomen in de zorgkosten van hun inwoners die met zorgkosten te maken hebben. Daarbij voeren gemeenten ieder hun eigen beleid. Om het effect van het gemeentelijk beleid op de uiteindelijke zorgkosten inzichtelijk te maken, hebben we ook de regelingen van een gemeente op het gebied van zorg meegenomen. Daarbij vergelijken we de uitkomst uit de vorige paragraaf (de situatie zonder lokaal beleid) met de situatie waarin naast de landelijke regelingen ook de lokale regelingen zijn meegenomen.

3.3.1 Voorbeeld van lokaal beleid

Hierbij hebben we gekozen om de regelingen in de gemeente Amsterdam als voorbeeld te hanteren. Dit is een gemeente met een vrij uitgebreid beleid op zorggebied. Daarmee vormen de uitkomsten uit de vorige paragraaf als het ware de bovengrens aan maximale zorgkosten die men in de gegeven situatie kan hebben. De situatie in de gemeente Amsterdam is geen absoluut minimum, maar geeft wel een indicatie van de minimale kosten. De zorgkosten van de vier voorbeeldhuishoudens zullen in veel gevallen tussen deze twee situaties in zitten.

De gemeente Amsterdam kent voor ouderen met zorgkosten de volgende regelingen:

- Een lagere eigen bijdrage Wmo of maatwerkvoorziening dan de landelijke regeling.
- Een zorgverzekering die het restant van de eigen bijdrage (gedeeltelijk) vergoed.
- Een Regeling Tegemoetkoming Meerkosten, waaruit tegemoetkoming mogelijk is voor een aantal veel voorkomende zorgkosten.
- Een vergoeding voor het verplichte eigen risico.
- Een maatwerkvoorziening voor verschillende vormen van zorg zoals hulp bij het huishouden.
- Voor extra zorg worden algemene voorzieningen geboden, waarbij voor de lagere inkomens een lager tarief geldt.
- Een Stadspas waarmee korting mogelijk is op allerlei activiteiten.
- In individuele gevallen is bijzondere bijstand mogelijk.

Hoe dit beleid neerslaat op de zorgkosten valt af te lezen uit onderstaande tabellen. In deze tabellen is voor de verschillende huishoudtypen (alleen en paar) bij twee inkomensniveaus (AOW en AOW + 10.000 euro aanvullend pensioen) de situatie zonder en met lokaal beleid vergeleken. Het gaat hier om de regelingen in 2016.

Alleenstaande AOW'er

De gemeente Amsterdam vergoedt een groot deel van de zorgkosten voor een alleenstaande met alleen een AOW-uitkering.

De eigen bijdrage Wmo is een derde deel lager. Ook heeft men in dit voorbeeld geen eigen betalingen voor algemene voorzieningen (hulp bij het huishouden), omdat die onder de eigen bijdrage Wmo vallen. In totaal vallen de zorgkosten 686 euro lager wanneer rekening wordt gehouden met dit lokale beleid.

Daarnaast biedt de gemeente Amsterdam verschillende vergoedingen, in totaal 1.210 euro per jaar voor de alleenstaande met AOW. Er is een gedeeltelijke vergoeding van die eigen bijdrage via de zorgverzekering. En de Regeling Tegemoetkoming Meerkosten vergoedt een deel van het eigen risico, naast een algemene tegemoetkoming voor een aantal soorten zorgkosten.

De uiteindelijke eigen betalingen aan zorgkosten komen op 325 euro per jaar uit als het lokale beleid is meegenomen. Daarmee zijn de eigen betalingen 1.896 euro lager dan wanneer de lokale regelingen buiten beschouwing worden gelaten.

Tabel 9: Het effect van lokaal beleid in de gemeente Amsterdam, alleenstaande AOW, 2016, bedragen in euro's per jaar

	Landelijk	Lokaal	Verschil
<u>Zorgkosten</u>			
Gemiddelde premie basis zorgverzekering	1.279	1.215	-64
Gemiddelde premie aanvullende zorgverzekering	372	419	47
Verplicht eigen risico	385	385	0
Eigen betalingen zorgkosten	500	500	0
Eigen bijdrage Wmo	252	168	-84
Eigen betalingen algemene voorzieningen	585	0	-585
Totaal zorgkosten	3.373	2.687	-686
<u>Vergoedingen</u>			
Zorgtoeslag	998	998	0
Belastingaftrek specifieke zorgkosten	154	154	0
Regeling tegemoetkoming meerkosten	0	1.095	1.095
Vergoeding eigen bijdrage Wmo via zorgverzekering	0	115	115
Totaal vergoedingen	1.152	2.362	1.210
Totale zorgkosten min vergoedingen	2.221	325	-1.896

Alleenstaande AOW'er met 10.000 euro aanvullend pensioen

Ten opzichte van een alleenstaande met alleen een AOW-uitkering is de eigen bijdrage Wmo hoger, maar nog steeds lager dan volgens de landelijke berekening.

Lokale vergoedingen zijn wel vervallen bij dit inkomen. Zo is er vanwege het inkomen geen recht meer op de Regeling Tegemoetkoming Meerkosten en de collectieve aanvullende verzekering. Hierdoor is er ook geen vergoeding meer van de eigen bijdrage Wmo, die via de collectieve zorgverzekering loopt.

Voor dit huishouden zijn de totale eigen betalingen aan zorgkosten 2.898 per jaar. Dit is 1.601 euro lager dan wanneer geen rekening wordt gehouden met het lokale beleid.

Tabel 10: Het effect van lokaal beleid in de gemeente Amsterdam, alleenstaande AOW + € 10.000, 2016, bedragen in euro's per jaar

	Landelijk	Lokaal	Verschil
<u>Zorgkosten</u>			
Gemiddelde premie basis zorgverzekering	1.279	1.279	0
Gemiddelde premie aanvullende zorgverzekering	372	372	0
Verplicht eigen risico	385	385	0
Eigen betalingen zorgkosten	500	500	0
Eigen bijdrage Wmo	1.294	863	-431
Eigen betalingen algemene voorzieningen	1.170	0	-1.170
Totaal zorgkosten	5.000	3.399	-1.601

<u>Vergoedingen</u>			
Zorgtoeslag	353	353	0
Belastingaftrek specifieke zorgkosten	148	148	0
Regeling tegemoetkoming meerkosten	0	0	0
Vergoeding eigen bijdrage Wmo via zorgverzekering	0	0	0
Totaal vergoedingen	501	501	0
Totale zorgkosten min vergoedingen	4.499	2.898	-1.601

Paar met AOW

Voor een paar met AOW gelden dezelfde lokale kosten en tegemoetkomingen als voor een alleenstaande AOW'er. In totaal komen voor een paar met AOW de eigen betalingen aan zorgkosten uit op 1.421 euro per jaar. Dit is 2.095 euro lager dan wanneer de lokale situatie niet wordt meegenomen.

Tabel 11: Het effect van lokaal beleid in de gemeente Amsterdam, paar AOW, 2016, bedragen in euro's per jaar

	Landelijk	Lokaal	Verschil
<u>Zorgkosten</u>			
Gemiddelde premie basis zorgverzekering	2.558	2.430	-128
Gemiddelde premie aanvullende zorgverzekering	744	838	94
Verplicht eigen risico	770	838	68
Eigen betalingen zorgkosten	500	500	0
Eigen bijdrage Wmo	361	241	-120
Eigen betalingen algemene voorzieningen	585	0	-585
Totaal zorgkosten	5.518	4.847	-671
<u>Vergoedingen</u>			
Zorgtoeslag	1.858	1.858	0
Belastingaftrek specifieke zorgkosten	144	144	0
Regeling tegemoetkoming meerkosten	0	1.194	1.194
Vergoeding eigen bijdrage Wmo via zorgverzekering	0	230	230
Totaal vergoedingen	2.002	3.426	1.424
Totale zorgkosten min vergoedingen	3.516	1.421	-2.095

Paar met AOW en 10.000 euro aanvullend pensioen

De situatie van een paar met aanvullend pensioen is vergelijkbaar met de alleenstaande met een vergelijkbaar aanvullend pensioen. Ook voor dit huishouden geldt dat het niet meer voor de collectieve zorgverzekering in aanmerking komt en geen vergoeding krijgt vanuit de Regeling Tegemoetkoming Meerkosten. Dit huishouden

profiteert van het lokale beleid doordat de eigen bijdrage Wmo lager is dan volgens de landelijke berekening. De totale eigen betalingen zijn 1.582 euro per jaar lager dan wanneer geen rekening wordt gehouden met de lokale regelingen.

Tabel 12: Het effect van lokaal beleid in de gemeente Amsterdam, paar AOW + € 10.000, 2016, bedragen in euro's per jaar

	Landelijk	Lokaal	Verschil
<u>Zorgkosten</u>			
Gemiddelde premie basis zorgverzekering	2.558	2.558	0
Gemiddelde premie aanvullende zorgverzekering	744	744	0
Verplicht eigen risico	770	770	0
Eigen betalingen zorgkosten	500	500	0
Eigen bijdrage Wmo	1.237	825	-412
Eigen betalingen algemene voorzieningen	1.170	0	-1.170
Totaal zorgkosten	6.979	5.397	-1.582
<u>Vergoedingen</u>			
Zorgtoeslag	515	515	0
Belastingaftrek specifieke zorgkosten	128	128	0
Regeling tegemoetkoming meerkosten	0	0	0
Vergoeding eigen bijdrage Wmo via zorgverzekering	0	0	0
Totaal vergoedingen	643	643	0
Totale zorgkosten min vergoedingen	6.336	4.754	-1.582

3.3.2 Andere voorbeelden

Veel andere gemeenten kennen vergelijkbare voorzieningen als in de gemeente Amsterdam. In de meeste gemeenten is er wel een collectieve aanvullende verzekering. De eigen bijdrage Wmo wordt net als in Amsterdam soms wel (gedeeltelijk) vergoed en soms niet. Slechts weinig gemeenten stellen de eigen bijdrage Wmo lager vast dan de landelijke berekening. Dit is een van de weinige tegemoetkomingen die ook gunstig is voor hogere inkomens.

Als de gemeente een maatwerkvoorziening heeft voor bijvoorbeeld hulp bij het huishouden of dagbesteding, dan kan dat een groot verschil maken. Of als er bijgedragen wordt aan het tarief voor deze zorg vanuit een algemene voorziening.

Ten slotte kennen lang niet alle gemeenten tegemoetkomingen in de vorm van geldbedragen zoals de Regeling Tegemoetkoming Meerkosten in Amsterdam. Die regeling bestaat naast tegemoetkomingen voor een aantal veel voorkomende zorgkosten, uit een basisbedrag als er sprake is van cumulatie van deze zorgkosten. En uit een tegemoetkoming voor het verplichte eigen risico. In plaats van een dergelijke regeling is het misschien mogelijk om individuele bijzondere bijstand voor dergelijke

zorgkosten te ontvangen, maar dat is vaak minder toegankelijk dan een meer algemene regeling.

Ter vergelijking is het beleid in twee willekeurige (kleine) gemeenten beschreven:

Voorbeeld: Gemeente X

Gemeente X heeft een collectieve aanvullende verzekering. De inkomensgrens voor deze verzekering is vrij ruim met 150% van het minimum. Een aanvullend pensioen van 10.000 euro ligt net iets boven deze grens.

De premie voor de meest uitgebreide variant is per jaar 112 euro duurder dan in Amsterdam. Hierin zit ook een vergoeding voor de eigen bijdrage Wmo tot 400 euro en het volledige eigen risico. Deze gemeente stelt de eigen bijdrage Wmo niet lager vast zoals in Amsterdam.

Voor hulp bij het huishouden geldt evenals in de gemeente Amsterdam de eigen bijdrage Wmo voor een maatwerkvoorziening. Voor dagbesteding ook, mits men in aanmerking komt voor een individuele voorziening. Anders kost het maximaal 20 euro per uur.

Deze gemeente kent geen regeling waarbij er een tegemoetkoming is voor veel voorkomende zorgkosten of het eigen risico. Er is wel een tegemoetkomingsregeling voor sociale participatie van 150 euro per jaar. Die is echter niet specifiek gericht op zorgkosten. Er wordt samen met iemand gekeken naar welke zorg nodig is. Mogelijk worden bepaalde kosten wel vergoed vanuit de individuele bijzondere bijstand.

Voorbeeld: Gemeente Y

Gemeente Y heeft vergelijkbaar beleid als gemeente X. De inkomensgrenzen voor inkomensondersteuning, waaronder de collectieve aanvullende verzekering, is vastgesteld op 120% van het minimum. Dat is lager dan in gemeente X. Ook de tegemoetkoming voor sociale participatie is iets lager en bedraagt 120 euro per jaar. Maar is wel weer per persoon in plaats van per huishouden.

3.3.3 Verschillen samengevat

In onderstaande tabel staan de verschillen tussen het beeld zonder lokaal beleid, de gemeente Amsterdam en twee willekeurige gemeente samengevat.

Tabel 13: Totaal zorgkosten min vergoeding en gedeelte dat de gemeente vergoedt

	landelijk	Amsterdam	gemeente X	gemeente Y
alleenstaand, AOW	2.221	325	1.055	1.075
alleenstaand, AOW + 10.000	4.499	2.898	3.329	3.329
paar, AOW	3.516	1.421	2.062	1.952
paar, AOW + 10.000	6.336	4.754	5.166	5.166
		Amsterdam	gemeente X	gemeente Y
alleenstaand, AOW		85%	52%	52%
alleenstaand, AOW + 10.000		36%	26%	26%
paar, AOW		60%	41%	44%
paar, AOW + 10.000		25%	18%	18%

De grootste verschillen voor de laagste inkomens ontstaan doordat de gemeente Amsterdam een bijdrage kent voor allerlei zorgkosten. Voor hogere inkomens zit het vooral in de lagere eigen bijdrage Wmo.

Over het algemeen zullen de zorgkosten, rekening met lokaal beleid, zich dus ergens bevinden tussen het beeld zonder gemeentelijk beleid en de situatie in Amsterdam. Dat betekent dat de zorgkosten soms vooral voor de lagere inkomens worden vergoed, maar voor hogere inkomens niet.

Bijlage 1 Specificatie zorgvraag

Voor de voorbeelden met een zorgvraag wordt aangesloten bij de eerdere koopkrachtberekeningen. Al in de koopkrachtberekeningen die het Nibud in 2001 voor de ouderenbonden heeft uitgevoerd werd rekening gehouden met buitengewone uitgaven in verband met zorg.

In onderzoek uit 2004 onder tien gemeenten in opdracht van de gezamenlijke ouderenbonden ("Gulden Regels. Onderzoek naar gemeentelijke inkomensondersteuning aan 65-plussers", Nibud, 2004) is de zorgvraag voor het eerst uitgebreider beschreven. Deze specificatie is toen samen met de ouderenbonden opgesteld. Ook in het rapport "Koopkracht van 65-plussers 2008-2010" is er gerekend met deze zorgvraag.

De zorgvraag is als volgt uitgewerkt:

- Dagbehandeling / fysiotherapie
- Natriumbeperkt dieet
- Bril
- Gehoorapparaat
- Rollator
- Een medicijn dat door de (aanvullende) ziektekostenverzekering wordt vergoed
- Lichte vorm van incontinentie
- Maakt gebruik van tafeltje-dek-je
- 2 uur huishoudelijke verzorging per week
- 4 uur dagbesteding per week
- Personenalarmering
- Gebruik belbus/collectief vervoer
- Woningaanpassing (drempels weg, verhoogde wc)

Gekozen bedragen

- Dieetkosten: 100 euro (forfaitair bedrag)
- Vervoerskosten: 90 euro
- Extra kleding en beddengoed: 310 euro (forfaitair bedrag)
- Eigen bijdrage Wmo/Wlz (berekend)

Bijlage 2 Uitgebreid overzicht koopkracht 2016-2017

Op de volgende pagina's staat een uitgebreid overzicht van de inkomsten en uitgaven voor de verschillende voorbeeldhuishoudens weergegeven.

- Netto inkomen
- Zorgtoeslag
- Huurtoeslag
- TOTAAL INKOMEN

- Premie ziektekostenverzekering
- Verplicht eigen risico
- Eigen bijdrage Wmo (alleen tabel 5)
- Overige uitgaven (inflatie)
- TOTAAL UITGAVEN

- SALDO INKOMSTEN MIN UITGAVEN
- KOOPKRACHTMUTATIE (%)

Tabel 5: Uitgebreid overzicht van de verandering van inkomsten en uitgaven 2016-2017, voor huishoudens zonder zorgkosten

huishouden	netto inkomen	zorgtoeslag	huurtoeslag	totaal inkomen	zorgverz	eigen risico	overige uitgave	totaal uitgaven	saldo	%
Alleenstaande oudere, AOW + 0	€ 14	€ 2	€ 13	€ 28	€ 4	€ 0	€ 8	€ 12	€ 17	1,1%
Alleenstaande oudere, AOW + 1500	€ 21	€ 2	€ 13	€ 35	€ 4	€ 0	€ 9	€ 12	€ 23	1,5%
Alleenstaande oudere, AOW + 2500	€ 21	€ 2	€ 13	€ 36	€ 4	€ 0	€ 9	€ 13	€ 23	1,4%
Alleenstaande oudere, AOW + 5000	€ 21	€ 2	€ 14	€ 37	€ 4	€ 0	€ 10	€ 13	€ 24	1,4%
Alleenstaande oudere, AOW + 10000	€ 20	€ 4	€ 0	€ 23	€ 4	€ 0	€ 10	€ 13	€ 10	0,6%
Alleenstaande oudere, AOW + 15000	€ 19	€ 0	€ 0	€ 19	€ 4	€ 0	€ 12	€ 15	€ 4	0,2%
Alleenstaande oudere, AOW + 20000	€ 18	€ 0	€ 0	€ 18	€ 4	€ 0	€ 13	€ 17	€ 1	0,0%
Alleenstaande oudere, AOW + 30000	€ 6	€ 0	€ 0	€ 6	€ 4	€ 0	€ 16	€ 19	€ -13	-0,5%
Alleenstaande oudere, AOW + 40000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 4	€ 0	€ 18	€ 22	€ -22	-0,7%
Alleenstaande oudere, AOW + 50000	€ -2	€ 0	€ 0	€ -2	€ 4	€ 0	€ 21	€ 25	€ -27	-0,7%
Alleenstaande oudere, AOW + 60000	€ -4	€ 0	€ 0	€ -4	€ 4	€ 0	€ 23	€ 27	€ -31	-0,8%
Alleenstaande oudere, AOW + 75000	€ -11	€ 0	€ 0	€ -11	€ 4	€ 0	€ 27	€ 31	€ -42	-0,9%
Ouder echtpaar, AOW + 0 en AOW + 0	€ 19	€ 5	€ 13	€ 37	€ 7	€ 0	€ 10	€ 17	€ 20	1,0%
Ouder echtpaar, AOW + 2500 en AOW + 0	€ 20	€ 5	€ 13	€ 38	€ 7	€ 0	€ 11	€ 18	€ 20	0,9%
Ouder echtpaar, AOW + 5000 en AOW + 0	€ 27	€ 5	€ 13	€ 45	€ 7	€ 0	€ 12	€ 19	€ 26	1,2%
Ouder echtpaar, AOW + 10000 en AOW + 0	€ 27	€ 5	€ 9	€ 41	€ 7	€ 0	€ 13	€ 20	€ 21	0,9%
Ouder echtpaar, AOW + 20000 en AOW + 0	€ 26	€ 0	€ 0	€ 26	€ 7	€ 0	€ 16	€ 23	€ 3	0,1%
Ouder echtpaar, AOW + 30000 en AOW + 0	€ 15	€ 0	€ 0	€ 15	€ 7	€ 0	€ 18	€ 25	€ -11	-0,3%
Ouder echtpaar, AOW + 40000 en AOW + 0	€ 12	€ 0	€ 0	€ 12	€ 7	€ 0	€ 21	€ 28	€ -16	-0,4%
Ouder echtpaar, AOW + 50000 en AOW + 0	€ 6	€ 0	€ 0	€ 6	€ 7	€ 0	€ 24	€ 31	€ -25	-0,6%
Ouder echtpaar, AOW + 60000 en AOW + 0	€ 5	€ 0	€ 0	€ 5	€ 7	€ 0	€ 27	€ 34	€ -29	-0,6%
Ouder echtpaar, AOW + 75000 en AOW + 0	€ -1	€ 0	€ 0	€ -1	€ 7	€ 0	€ 30	€ 37	€ -38	-0,7%
Ouder echtpaar, AOW + 20000 en AOW + 5000	€ 34	€ 0	€ 0	€ 34	€ 7	€ 0	€ 18	€ 25	€ 9	0,3%
Ouder echtpaar, AOW + 30000 en AOW + 7500	€ 23	€ 0	€ 0	€ 23	€ 7	€ 0	€ 21	€ 28	€ -6	-0,1%
Ouder echtpaar, AOW + 40000 en AOW + 10000	€ 21	€ 0	€ 0	€ 21	€ 7	€ 0	€ 25	€ 32	€ -11	-0,3%
Ouder echtpaar, AOW + 50000 en AOW + 12500	€ 14	€ 0	€ 0	€ 14	€ 7	€ 0	€ 29	€ 36	€ -22	-0,4%
Ouder echtpaar, AOW + 75000 en AOW + 18750	€ 5	€ 0	€ 0	€ 5	€ 7	€ 0	€ 37	€ 44	€ -39	-0,6%

Tabel 6: Uitgebreid overzicht van de verandering van inkomsten en uitgaven 2016-2017 voor huishoudens met zorgkosten

huishouden	netto inkomen	zorgtoeslag	huurtoeslag	totaal inkomen	ziektekosten- premies	verplicht eigen risico	eigen bijdrage Wmo	overige uitgaven	totaal uitgaven	inkomsten min uitgaven	koopkracht- mutatie
Alleenstaande oudere, AOW + 0	€ 14	€ 2	€ 13	€ 28	€ 4	€ 0	€ 0	€ 8	€ 12	€ 16	1,1%
Alleenstaande oudere, AOW + 1500	€ 21	€ 2	€ 13	€ 35	€ 4	€ 0	€ 0	€ 9	€ 12	€ 23	1,5%
Alleenstaande oudere, AOW + 2500	€ 21	€ 2	€ 13	€ 36	€ 4	€ 0	€ 0	€ 9	€ 13	€ 23	1,4%
Alleenstaande oudere, AOW + 5000	€ 21	€ 2	€ 14	€ 37	€ 4	€ 0	€ -0	€ 10	€ 13	€ 24	1,4%
Alleenstaande oudere, AOW + 10000	€ 20	€ 4	€ 0	€ 24	€ 4	€ 0	€ -0	€ 10	€ 14	€ 10	0,6%
Alleenstaande oudere, AOW + 15000	€ 19	€ 0	€ 0	€ 19	€ 4	€ 0	€ 0	€ 12	€ 15	€ 4	0,2%
Alleenstaande oudere, AOW + 20000	€ 18	€ 0	€ 0	€ 18	€ 4	€ 0	€ -0	€ 13	€ 17	€ 1	0,0%
Alleenstaande oudere, AOW + 30000	€ 6	€ 0	€ 0	€ 6	€ 4	€ 0	€ -0	€ 16	€ 19	€ -13	-0,5%
Alleenstaande oudere, AOW + 40000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 4	€ 0	€ -0	€ 18	€ 22	€ -22	-0,7%
Alleenstaande oudere, AOW + 50000	€ -3	€ 0	€ 0	€ -3	€ 4	€ 0	€ 0	€ 21	€ 25	€ -27	-0,7%
Alleenstaande oudere, AOW + 60000	€ -4	€ 0	€ 0	€ -4	€ 4	€ 0	€ -0	€ 24	€ 27	€ -31	-0,8%
Alleenstaande oudere, AOW + 75000	€ -11	€ 0	€ 0	€ -11	€ 4	€ 0	€ -0	€ 27	€ 31	€ -42	-0,9%
Ouder echtpaar, AOW + 0	€ 19	€ 4	€ 13	€ 36	€ 7	€ 0	€ 0	€ 10	€ 18	€ 18	0,9%
Ouder echtpaar, AOW + 2500	€ 20	€ 5	€ 13	€ 38	€ 7	€ 0	€ 0	€ 12	€ 19	€ 19	0,9%
Ouder echtpaar, AOW + 5000	€ 27	€ 5	€ 13	€ 45	€ 7	€ 0	€ 0	€ 12	€ 19	€ 26	1,1%
Ouder echtpaar, AOW + 10000	€ 28	€ 5	€ 12	€ 45	€ 7	€ 0	€ -0	€ 13	€ 20	€ 25	1,0%
Ouder echtpaar, AOW + 20000	€ 26	€ 0	€ 0	€ 26	€ 7	€ 0	€ -0	€ 16	€ 23	€ 3	0,1%
Ouder echtpaar, AOW + 30000	€ 15	€ 0	€ 0	€ 15	€ 7	€ 0	€ 0	€ 18	€ 25	€ -11	-0,3%
Ouder echtpaar, AOW + 40000	€ 12	€ 0	€ 0	€ 12	€ 7	€ 0	€ -0	€ 21	€ 28	€ -15	-0,4%
Ouder echtpaar, AOW + 50000	€ 6	€ 0	€ 0	€ 6	€ 7	€ 0	€ -0	€ 24	€ 31	€ -25	-0,6%
Ouder echtpaar, AOW + 60000	€ 5	€ 0	€ 0	€ 5	€ 7	€ 0	€ 0	€ 27	€ 34	€ -29	-0,6%
Ouder echtpaar, AOW + 75000	€ -1	€ 0	€ 0	€ -1	€ 7	€ 0	€ -0	€ 30	€ 37	€ -38	-0,7%
Ouder echtpaar, AOW + 20000	€ 34	€ 0	€ 0	€ 34	€ 7	€ 0	€ -0	€ 18	€ 25	€ 9	0,3%
Ouder echtpaar, AOW + 30000	€ 23	€ 0	€ 0	€ 23	€ 7	€ 0	€ -0	€ 21	€ 28	€ -6	-0,1%
Ouder echtpaar, AOW + 40000	€ 21	€ 0	€ 0	€ 21	€ 7	€ 0	€ -0	€ 25	€ 32	€ -11	-0,3%
Ouder echtpaar, AOW + 50000	€ 14	€ 0	€ 0	€ 14	€ 7	€ 0	€ -0	€ 29	€ 36	€ -22	-0,4%
Ouder echtpaar, AOW + 75000	€ 5	€ 0	€ 0	€ 5	€ 7	€ 0	€ -0	€ 37	€ 44	€ -39	-0,6%